

MÉS NOTES SOBRE «NOVEL·LA»

Article publicat al diari Tele/eXprés (24 de desembre de 1975)

Ignasi Ubac

L'article d'en Jaume Melendres «Colom i l'avantguarda» aparegut en aquestes pàgines el dia 26 d'octubre apunta una sèrie de qüestions, sobre l'obra «Novel·la» de Tàpies i Brossa, que creiem que són prou suggestives com per ésser enriquides amb uns punts crítics.

En primer lloc, opinem que caldria matisar el que J. Melendres en diu capacitat provocadora dels artistes. Entenem que aquesta expressió pot portar a reafirmar la imatge «clàssica» de les «avantguardes», que si bé en molts moments han comportat una actitud «terrorista», a la que Melendres al·ludeix més avall, també és cert que ja va essent hora d'integrar les pràctiques d'avantguarda a les discussions generals sobre l'art, tot valorant les aportacions que aquestes han fet a través de la dialèctica que mou el fenomen artístic. En aquest sentit creiem que cal recordar, tal com ho fan implícitament els autors a l'obra que ens ocupa, la història concreta un es mouen les seves pràctiques, tan a nivell social com a nivell d'«història de l'art».

Així, l'«argument» de «Novel·la» és, efectivament, el traç esquematitzat d'un ésser humà abstracte, però amb unes evidències que no es poden silenciar: tots els documents són oficials, és a dir castellans, mentre tant el nom de l'obra com l'elegia final (l'índex està en català). I aquest esquematisme que hem apuntat hi és en funció d'una crítica implícita (recordem que l'obra es diu «Novel·la») a la representativitat, a la novel·la com a gènere, es a dir, a una determinada concepció de l'escriptura. Això pel que fa a Brossa.

Quant a Tàpies, el treball ideològic consisteix d'una banda en els dibuixos que volen «representar» alguna cosa -un ull, un dors, una mà- (convertint en objecte de la pintura aquesta cosa a representar), i, d'altra banda, en els dibuixos l'objecte dels quals són la pintura pròpiament dita i el subjecte pintat. És a dir, dues maneres d'entendre la pintura: per una part les litografies representatives que, podríem dir, són les més «mal tractades» (amb guixots, ratlles i estrips) i per altra, alhora que es va destruint aquesta representativitat, es va creant una nova concepció de la pintura. Ens sembla que totes les litografies (deixant al marge les «obligades» per l'argument) es mouen a l'entorn no només d'aquesta destrucció, sinó també de l'alternativa que ens va sorgint.

Creiem que també és important d'assenyalar el treball quant a l'especificitat de Tàpies (cosa que Brossa eludeix olímpicament, limitant-se a crear un marc d'actuació pel pintor, i deixant les alternatives a l'escriptura per a altres llibres). Ens referim al fet que

totes les litografies són en blanc i negre. És evident, doncs, que la falta de color, l'element més plaent de treballar pictòricament; i evident queda també la constant utilització del negre, element que hom utilitza característicament i tradicionalment per dibuixar, és a dir, per a marcar els marges on la taca de color ha d'arribar: element en definitiva repressor o també per definició -blanc i/o negre-totalitari. En aquest sentit les litografies de Tàpies ens semblen com una reflexió sobre aquest fet en el si de la pintura.

I per acabar voldríem assenyalar el lligam (diguem-ne) «subterrani» que Tàpies i Brossa estableixen tot al llarg de l'obra. Lligam que es basa en la representació del llibre en «plecs» o «formes» sense relligar i que permeten ajuntar els traços de la litografia de la pàgina (per exemple) 2 amb els de la pàgina 7, quedant entremig les pàgines 3, 4, 5, i 6. Fet aquest que respon a la voluntat d'evidenciar els diferents nivells de llenguatge que hom pot establir e la lectura d'una novel·la qualsevol, dels quals posem per exemple l'argument i el simbòlic.

Tornat a l'article en concret de Jaume Melendres, creiem que queda palesa més que mai la necessitat d'un treball teòric per part dels «artistes» que no es quedi, com sempre ha passat a la cultura catalana (si més no durant aquests anys), a simples presentacions que sonen més aviat a excuses o a «pròlegs de compromís». En aquest sentit «Novel·la» en seria un exemple claríssim, ja que en últim extrem els artistes han deixat la «interpretació» de l'obra a la bona o la mala fe dels crítics, la feina dels quals és a classificar-la (convertir-la en «clàssica») o bé detractar-la o alabar-la segons la capelleta o la concepció crítica, per a en definitiva conservar la imatge tradicional de l'artista que fa art i prou. De tota manera creiem que l'art, com a pràctica ideològica que és no es dóna mai en «estat pur». Així s'hi troben una sèrie d'elements regressius i d'altres progressius. Serà la lectura en concret de l'obra concreta la que ens pot donar elements de discussió que, paral·lelament al treball teòric, facin que la lectura de l'obra i la discussió d'aquesta sigui transformadora.